

השתתפות מטוסי הקרב בקרב היבשתי הקרוב

הדרך היעילה ביותר לנצל את העוצמה האווירית היא להפעילה בעומק שטחו של האויב, במרחב האמנעה. כל ניסיון לשלב את המטוסים בסיוע קרוב לכוחות היבשה כרוך בקשיים כה רבים, עד כי הוא מפחית מאוד מיעילותם. שום צבא – ובמיוחד צבא עני כצה"ל – אינו יכול להרשות לעצמו את הבזבז הכרוך בהפעלה לא יעילה של אמצעי הלחימה היקרים ביותר העומדים לרשותו

תא"ל (מיל') שלמה שש

מיה מוחלטת לחיל האוויר. על סיפה של המאה השנייה להופעתם מופעלים מטוסי הקרב על-ידי חילות האוויר גם במשימות סיוע בקרב היבשה. השתתפותם של מטוסי הקרב במערכה היבשתית, בתווך המשותף לכוחות היבשה ולהם, מלווה בחיכוך רב עם כוחות ידידותיים ובהקטנת ההישג

שניתן להגיע אליו לעומת הפעלה עצמאית של מטוסי הקרב. המאמר מתמקד בתיאור המציאות השוררת בתוך שבו

דרים בכפיפה אחת כוחות האוויר והיבשה, מציג את הבעייתיות הנוכחית בעת הפעלת מטוסי הקרב במלחמה גבוהת עצימות וממליץ על דרך הפעלה אוטונומית של מטוסי הקרב – דרך שבה ימוצה יתרונם היחסי לטובת המערכה היבשתית.

שילוב מטוסי הקרב במערכה מתפרס על שלושה ממדים: לוחמת אוויר אסטרטגית נגד מטרות,

הופעת המטוסים בתחילת המאה הקודמת פתחה עידן חדש בדרך ניהולה של המערכה היבשתית. התובנה באשר לדרך הנכונה שבה יש להפעיל את הכוח האווירי התעצבה במהלך המאה הקודמת. הדיון על הדרך הנכונה להפיק מהכוח האווירי את יכולת ההכרעה במערכה גבוהת עצימות

לווה בלא מעט חיכוך עם הממסד היבשתי הוותיק, שנטה לראות במטוסים ארטילריה מעופפת או טנקים מעופפים.

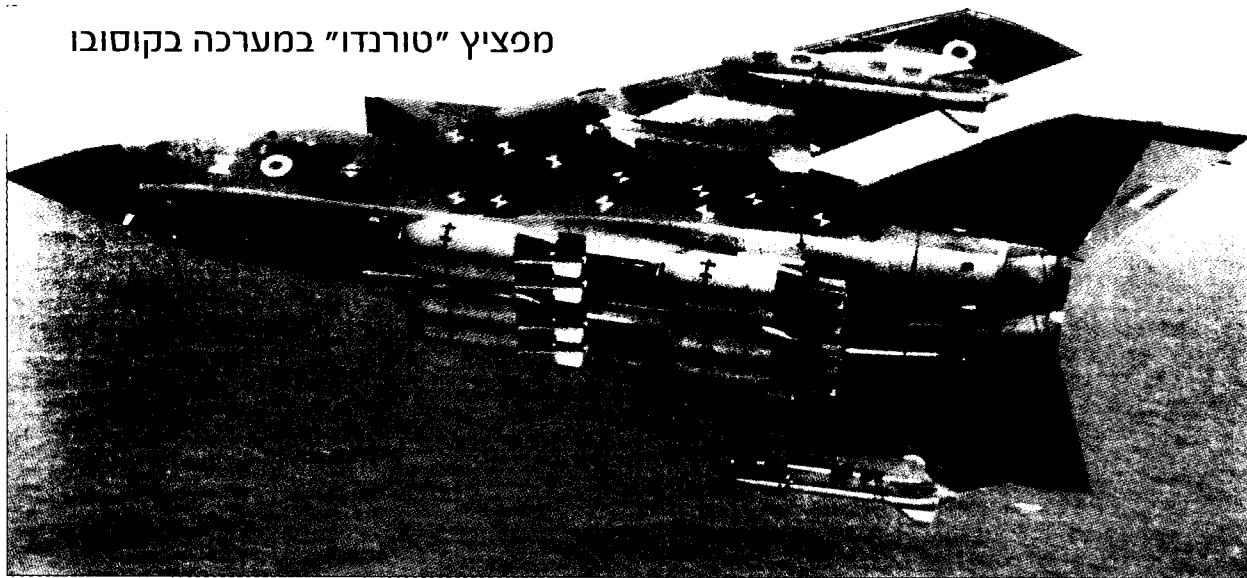
שיוך מטוסי הקרב ודרך הפעלתם עברו מהפכים תורתיים, שנעו מהכפפה מוחלטת של המטוסים לחיל היבשה ועד לימתן אוטונומי

השתתפותם של מטוסי הקרב במערכה היבשתית, בתווך המשותף לכוחות היבשה ולהם, מלווה בחיכוך רב עם כוחות ידידותיים ובהקטנת ההישג שניתן להגיע אליו לעומת הפעלה עצמאית של מטוסי הקרב

לשעבר ראש היחידה לשיתוף פעולה בחיל האוויר

מפציץ "טורנדו" במערכה בקוסובו

"הפרדת הרשויות" בין האוויר ליבשה במלחמת המפרץ ובקוסובו איפשרה להפעיל את מטוסי הקרב בצורה אוטונומית לטובת כוחות היבשה ואיפשרה את השגתן של מטרות המלחמה בצורה יעילה יותר

התיאום "חוקי משחק" נוקשים, הכוללים נוהלי התקשרות וזיהוי הדדיים מורכבים בין כוחות היבשה לבין כוחות האוויר. המרחב הפך להיות סבוך, "מרחב מרושת". הרשת הצפופה של חוקים ושל נהלים, הנדרשים לצורך תיאום התקיפה, סיבכה את "כנפי המטוסים" ופגעה בגמישות הפעלתו של הכוח האווירי וביעילותו.

משתנה נוסף, הרלוונטי לסמיכותו של "ערפל הקרב" במרחב התיאום, הוא סוג המטרות הנתקפות. במרחב התיאום יש שתי משפחות עיקריות של מטרות:

1. מטרות קבועות (מפקדות, מוצבים, גשרים, נקודות חסימה), שצורת תקיפתן מאפשרת הפעלה אוטונומית של מטוסי הקרב.

2. מטרות ניידות (כוחות בתנועה ובפריסה), המחייבות מעקב רציף עד לתקיפתן, ובכך הן תורמות ל"חיכוך" עם כוחות ידיוניים.

שילוב מטוסי הקרב במרחב התיאום במלחמות גבוהות עצימות במהלך המאה הקודמת הביא לירידה בהספקי התקיפה של המטוסים מחד גיסא ולעלייה בכמות המטוסים הנפגעים מאידך גיסא. לכך יש להוסיף את תופעת הפגיעה בכוחות ידיוניים. הביטוי "הטיל כופף את כנף המטוס", שהשתרש לאחר מלחמת יום הכיפורים, ותקיפת כוחותינו בשוגג (במלחמה הזאת ובמלחמת של"ג) ביטאו את המגמות

שהשמדתן נועדה לשבור את יכולת הלחימה ואת רצון הלחימה של האויב; לוחמת אוויר שנועדה להשיג עליונות באוויר באופן שיאפשר השתתפות בקרב היבשה והשגת הכרעה כוללת, לוחמה אווירית המשתתפת באופן פעיל בלוחמת היבשה האופרטיבית והטקטית.

גמישות ההפעלה של מטוסי הקרב ויכולתם להעתיק במהירות וללא כל קושי מאמצי לחימה מגזרה לגזרה לא נעלמו מעיניהם של מעצבי המערכה, שפעלו במרץ לשילוב המטוסים בקרב היבשה. שילובם של מטוסי הקרב ברמה הטקטית לבש אופי - לפחות בתחילת דרכם - של "ארטי-לריה מעופפת". מטוסי התקיפה נועדו לגשר על הפער ביכולת האש הארוכה והמדויקת של כוחות היבשה בתווך הלחימה

היבשתי המשותף (להלן מרחב התיאום) ולהקל בכך על התמרון שהתבקש מכוחות היבשה.

מרחב התיאום מאופיין ב"ערפל קרב", בקרבה, שהיא כמעט בלתי ניתנת להפרדה, בין כוחות אויב לבין כוחות ידיוניים, בקושי לייצר מטרות רלוונטיות לתקיפה ומכאן בקושי להגיע להפעלה משותפת יעילה של כוחות האוויר לצורכי המערכה היבשית.

גלגל מורכבותו האמורה של התווך המשותף ובגלל הרצון להימנע מפגיעה בכוחות ידיוניים, הושתו על מרחב

שילוב מטוסי הקרב במרחב התיאום במלחמות גבוהות עצימות במהלך המאה הקודמת הביא לירידה בהספקי התקיפה של המטוסים מחד גיסא ולעלייה בכמות המטוסים הנפגעים מאידך גיסא

להכרעה יעילה ומהירה יותר מאשר באמצעות "השקעת" המטוסים במרחב התיאום.

התפיסה של "הפרדת הרשויות" בין האוויר לבין היבשה באה לידי ביטוי במלחמות המפרץ וקוסובו. בשני המקרים האלה לא היה למעשה מרחב תיאום שבו פעלו שתי הזרועות בזמנית. המציאות הזאת איפשרה להפעיל את מטוסי הקרב בצורה אוטונומית לטובת כוחות היבשה ואיפשרה את השגתן של מטרות המלחמה בצורה יעילה יותר וחסכונית יותר.

בתחום השני, הטכנולוגי, אובחנו שתי תת-מגמות, האחת אווירית – פיתוח מסוק הקרב כמענה אולטימטיבי לצורכי הקרב; והאחרת יבשתית, שבמסגרתה ניתן מענה לצורכי האש ארוכת הטווח והמדויקת במרחב הטקטי (באמצעות מטולי רקטות וחמ"ם ארוך טווח). יתר על כן, בניין הכוח הוביל למיכון תהליכי פיקוד ושליטה, לבניית תמונת המצב של האויב ולהרכשת

האלה. עם השנים הלכו והחריפו המגמות האלה, ככל שההגנה נ"מ הלכה והשתכללה, בעוד שלא הושגה פריצת הדרך שתקנה למטוסים את היכולת לראות את תמונת הקרב היבשתי.

מכאן שמרחב התמרון של מטוסי הקרב בתווך המשותף – מרחב התיאום – הלך והוצר. הפעלתם במרחב המורכב הזה לא הייתה נקייה מחסרונות, ובעיקר לא הביאה לידי ביטוי את יתרונם היחסי הפוטנציאלי של מטוסי הקרב האופייני להפעלתם בצורה עצמאית.

המציאות החדשה שבה פעלו מטוסי הקרב במרחב התיאום והצורך למצות את יתרונם האמיתי חייבו כיווני התפתחות חדשים באוויר וביבשה הן בתחום של תפיסת ההפעלה המערכתית והן בתחום ההתפתחות הטכנולוגית. בתחום של תפיסת ההפעלה המערכתית ניתן דגש על הפעלת מטוסי התקיפה בצורה אוטונומית במרחבי האמנה

הפעלה יעילה וגמישה של כוח אווירי תיתכן רק ב"מרחבים חלקים", שבהם לא נדרש תיאום מורכב בין הכוח היבשתי לכוח האווירי

טילי אוויר-אוויר "פיתון 3"

טיל אוויר-שטח "כופאי"

שילוב מטוסי הקרב במערכה מתפרס על שלושה ממדים: לוחמת אוויר אסטרטגית נגד מט

מטרות. התהליכים הנ"ל איפשרו לכוחות היבשה להכיל את כל מרחב התיאום תחת אחריותם הן בהיבטים של פיקוד ושליטה והן בהיבטים של רציפות ההשפעה באמצעות אש. הנה כי כן, ההכרה בדבר מגבלותיהם של מטוסי הקרב במרחב התיאום בתפקיד הארכאי של "ארטילריה מעופפת" ושל "טנק מעופף", הביאה לפתרונות תורתיים וטכנולוגיים

הרחוקים מהתווך היבשתי הקרוב, המורכב. הפעלתם במרחבים האלה הבליטה את יתרונם היחסי – הפעלה גמישה ללא תיאום מורכב, שהביאה לידי ביטוי את הספקי התקיפה והיעילות הגבוהים יותר של מטוסי התקיפה. הפעלת מטוסי הקרב בצורה אוטונומית במרחבים האלה אמורה לשבש את רציונל המערכה של האויב ולתרום

שיאפשרו לכוחות האוויר ולכוחות היבשה לפעול בצורה יעילה יותר, אחרי שתבצע "הפרדת הרשויות". למרות העשייה התורתית והטכנולוגית המאומצת נותר עקב אכילס אחד, והוא חוסר היכולת להתגבר על החיכוך הנובע משילוב מטוסי התקיפה במרחב התיאום, כאשר הדבר נדרש. מכיוון שלא נמצאו לא הפתרון התורתי, שיקטין את החיכוך המובנה, ולא הפתרון הטכנולוגי, שיאפשר את העברתה של תמונת הקרב היבשתי באופן רציף למטוסי הקרב עד לרמת הכלי הבודד באיזור העניין הרלוונטי, נמנע שילובם העצמאי והאפקטיבי במרחב התיאום. כל ניסיון לשלבם בתווך המשותף בתקיפת מטרות נידות פוגע בגמישות הכוח האווירי, מקטין את הספקי התקיפה ומפחית את יעילותו.

הרצון האימפולסיבי הישן לשלב את מטוסי הקרב במרחב התיאום עומד במתח חריף עם ההכרה שהפעלת הכוח האווירי בצורה עצמאית תשיג את מטרות המלחמה בצורה מהירה יותר וחסכונית יותר. השאלות שיש לדון בהן אם כן הן: האם תם תפקידו של

נדרש לעשות? כיצד נכון להתייחס למחסור במטוסי הקרב ולצורך בהם למשימות אחרות מול הרצון לשלבם במרחב התיאום? האם לא הגענו למציאות שבה קיימת תפיסת הפעלה עדיפה, יבשתית ואווירית, ותחליפי אש בכמות מספקת לזו של מטוסי התקיפה במרחב התיאום? התשובה לכל השאלות היא חד משמעית: הפעלה יעילה וגמישה של כוח אווירי תיתכן רק ב"מרחבים חלקים", שבהם לא נדרש תיאום מורכב בין הכוח היבשתי לכוח האווירי. כיווני ההתפתחות של האש ביבשה ובאוויר והשינוי בתפיסת הלחימה הכוללת, המעניק עדיפות לפגיעה ברציונל המערכה של האויב בעומק החזית, מאפשרים את הוצאת מטוסי הקרב ממרחב התיאום ה"מרושת".

המענה המבצעי בתחום האש למרחב התיאום מצוי ביכולות החמ"ם, שפותחו עבור עוצבות היבשה, ובתוספת העוצמה הגלומה במסוקי הקרב. את היתרון היחסי הגלום במטוסי הקרב במרחב התיאום – תקיפת מטרות קבועות בלבד – חשוב להמשיך לנצל. מטוסי הקרב נועדו לעצב את פני המערכה. הפעלת

סיוע אוויר לכיבוש תל אל-פול בינואר 1967

זר אוויר והשתתפות בלוחמת היבשה האופרטיבית והטקטית.

מטוסי הקרב במרחבים עצמאיים דוגמת מרחבי האמנעה תאפשר את הפעלתם בצורה יעילה יותר, תממש את האפקט האסטרטגי הגלום בהם ותביא להשגת מטרות הלחימה בצורה מהירה יותר וחסכונית יותר.

מטוס הקרב במרחב התיאום? ואם לא, האם ניתן "להחליק" בצורה כלשהי את "המרחב המרושת", מרחב התיאום, ולשמר בכך "נישה" להפעלת מטוסי הקרב במרחב הזה? האם קיימת דרך לשמר את יתרונם היחסי של מטוסי הקרב במרחב התיאום בדומה להפעלתם במרחב האמנעה? ואם ניתן לעשות זאת – אז כיצד? ואם לא ניתן לעשות זאת – מה

